

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

16. Narrationis probabilitas ex quindecim rebus petita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Ultima est *Ἰακωβῆ*, quæ res gestas non tam docet, quam exaggerat.

Ex ijs perspicuus fiet narrationis usus, si quidem in genere demonstratio, ut in laudatione personæ utendū *καταδυνασῆς*, & *Ἰακωβῆ*, cum tota res narratiua sit, sed non exili filio pertexenda, verum magnis, & collucentibus styli gemmis decoranda.

Propositio generalis implet vicem narrationis. In concionibus, & Chrijs, seu orationibus, & scientiæ, & quæstionis, nulla est *Ἰνυσις*, aut primaria narratio, sed eius vicem implet generalis propositio. Variæ tamen sunt *καταδυνασῆς*.

Concioni & Chriarum narrationes. In genere iudiciali opus est semper narratione, nisi constet omnino de re gesta inter accuratorem, & reum. Sed ea pro prudentia oratoris locum nonnunquam mutat, vbi aliqua ante constitutionem causæ præiudicia, & similia sunt amolienda. Aliqua etiam recitet, alia immutat, alia colorat, alia inuertit, alia exaggerat pro causæ, & rei necessitate.

Concign. Generis in dic. &c. In genere deliberatio non est ubique necessaria *Ἰνυσις*, si constet de re, de qua deliberatur: Sin autem, & *Ἰνυσις* plerunque, & *ἄρριδυνασῆς* utendum est, *consilium resq; locutiq; labunt.* Nunc narrationis in vniuersum sumptæ vitia, & virtutes consideremus.

Narrationis vitia octo.

CAPVT XIV.

Prolixitas narratio inerti fluuii similis.

Primum, est prolixitas, quam, ut ait D. Gregor. Nazianz. ad Helladium rebus meftri maximè oportet, non versibus, aut verbis: fit, vbi quis se viriliter expedire non potest, sed vt iners fluuius lutum, & cœnum turbidis aquis ægrè volutat: res quarit ab ouo, vbi nihil est opus, frigida, & otiosa adiuncta confectatur, quæ languida, & iacenti oratione non sine tædio profèquitur.

Secundum, Parentheses crebræ, & longæ, quæ sermonem institutum aliò trahunt, distrahuntque non sine multis ineptijs.

Tertium, ambiguitas verborum, sententiarumque, vt si quis dicat, aiunt Pyrrhum Romanos hoc prælio fudisse. Quis inde victor, quis victus intelligi potest?

Quartum, nimia personarum, rerumque multitudo, & confusio, vno veluti impetu sensibus obiecta, animum confundit auditoris. Distendere oportet paulatim narrationem,

nec omnia eiusdem membra in nodum contrahere.

Quintum, quicquid incredibile, & fabulis simile præter communem naturam, præter morem, & rationes, atque vias agendi.

Sextum, Dictio humilis, obscura, impropria.

Septimum, Dissolutio sine vilo decore, nexu, & articulis.

Octauum, Eiusdem verbi crebra, & inepta repetitio.

Narrationis virtutes.

CAPVT XV.

Contra, Narrationem decent virtutes.

Prima, expedita breuitas, in qua nihil tamen mancum, nihil concisum, & de- *Timantis tabula.*

curtum videatur, neque enim putes te semper Timantis tabulas auditoribus obijcere, in quibus plus intelligendum erat, quam pingere, si vis intelligi, narrare oportet, sed caue, ne longas periodos, vbi nihil opus est, curiosius hic affectes: breuitas percommoda conficietur simplicibus verbis, semel vnaquaque re dicenda, nulli rei, nisi vt dilucidè dicas seruiendo.

Secunda perspicuitas, qua oratio, vt pellucidus amnis fluit, & ea sine vitatis verbis, proprijs, dispositis, aut circumscriptiõne conclusa, aut intermissa, aut concisione verborum.

Tertia, probabilitas est in genere, si non *pi- mis* compta oratio, atque expolita, si est auctoritas, & pondus in verbis, si sententiæ, vel graues, vel apte opinionibus hominum & moribus.

Narrationis probabilitas, ex quindecim rebus petita.

CAPVT XVI.

In specie quindecim enumerantur à Cicerone, quæ ad probabilitatem spectent, & à Maioragio his vulgaribus exemplis illustrantur, quæ in iuuentutis gratiam hic subijcere non erit superuacaneum.

Primò, personæ in quibus considerantur nomen, natura, victus, fortuna, habitus, affectio, studia, consilia, facta, casus, orationes.

II 3

No-

Nomen, vt pro Rosc. Amer.

(Nam duo isti sunt, T. Roscij, quorum alteri Capitoni cognomen, iste qui adest, magnus vocatur.)

Natura considerantur, vt, an timidus, an audax, an fortis, an prodigus, an auarus, an liberalis, robustus, aut infirma valetudine, atque ita de reliquis, vt Cicero de P. Clodio.

(Vbi vidit homo ad omne facinus paratissimus, fortissimum virum, inimicissimum suum, certissimum consulem.)

Victus etiam spectatur, vt pro Roscio Amerino.

(Cum hic filius assiduus in prædijs esset, cumque se voluntate patris rei familiaris, vitæque rusticæ dedisset.) Pro P. Quinctio docet Næuium scurilem vitam egisse, neque iura societatis didicisse, Pro M. Cælio docet eum in adolescentia cum optimis viris vixisse.

(Nemo hunc M. Cælium in illo ætatis flore vidit, nisi aut cum patre, aut mecum, aut in M. Crassi castissima domo, cum artibus honestissimis erudiretur.)

In fortuna spectatur nobilitas, & diuitiæ, atque his contraria, vt pro Roscio Amer.

(Sextus Roscius pater huius municeps Amerinus fuit, cum genere, & nobilitate, & pecunia, non modò sui municipij, verum etiam eius vicinitatis facillè primus, tum gratia, atque hospitij floreus hominum nobilissimorum.)

Habitus, vt pro Quinctio.

(De Sexto Næuio fit magna mutatio loci, non ingenij, nam qui ab adolescentulo questum sibi instituerat, sine impendio, postquam nescio quid impendit, & in commune contulit, mediocri questu contentus esse non poterat.)

Affectio differt ab habitu, quia habitus est diturnior, affectio facillè mutatur, vt læticia, spes, moeror, timor. Cicero pro Q. Ligatio.

(Quo audito partim cupiditate inconsiderata, partim cæco quodam timore, primò salutis causa, post etiam studij sui, quærebant aliquem ducem: Paulò post atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium.)

Studium est vehemens animi applicatio ad aliquid agendum, quæ in persona consideratur, vt pro Archia Poeta.

(Nam, vt primum ex pueris excessit Archias, atque his artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informati solet, se ad scri-

bendi studium contulit.)

Consilia sæpè explicantur in narrationibus, vt pro Rosc. Amer.

(Consilium cœperunt plenum sceleris, & audaciæ, vt nomen huius de patricio deferrent.)

Facta, vt pro Milone.

(Subitò reliquit annum suum, seque in annum proximum transtulit. Item, Roma subitò ipse profectus pridie est.)

Casus est, qui præter spem, atque opinionem accidit, vt pro Q. Ligatio.

(Bellum subitò exarsit, quod, qui erant in Africa antè audierunt geri, quam parari.)

Orationes multò probabiliores sæpè narrationem faciunt, vt pro Milone.

(Palam agere cepit, & apertè dicere occidendum Milonem. Item etiam palam dictabat consulatum Miloni eripi non posse, vitam posse.)

Hæc omnia sunt in personis considerando.

Secundò, fit narratio probabilis à temporibus, vt pro Q. Ligatio.

(Q. Ligarius, cum esset adhuc nulla belli suspicio, Legatus in Africam cum Proconsule C. Confidio profectus est.) Pro M. Cælio, docet à tempore, Cælium Catilinæ familiarem non fuisse.

Tertiò, à loco, vt pro Milone, vt

(Ante fundum suum insidias Miloni collocaret.) Sæpè etiam à loco narrationes incipiunt, vt 3. in Verrem, (Oppidum in Helle-sponto Lampiacum, Iudices.) Interdum locus, & tempus vnà copulantur, vt pro Roscio Amerino, (Occiditur ad balneas palatinas, rediens à cœna Seruius Roscius.)

Pro Milone, (Fit obuiam Clodio ante fundum eius, hora ferè vndecima, aut non multò secus.)

Quartò si cuiusque facti, & euenti causa ponitur, erit probabilis narratio, causarum enim explicatio fidem facit, vt

(Cur Clodius insidias Miloni fecit? quia occorrebat ei maneam, ac debilem Praturam suam futuram consule Milone.)

Quintò, si testata dici videbuntur, vt pro Milone.

(Quin etiam Fauonio fortissimo viro querenti ex eo qua spe foret Milone viuo: respondit, triduo illum, ad summum quattuordecimum penitutum: quam vocem eius, ad hunc M. Catonem statim Fauonius detulit.)

Sextò,

Sextò, si cum hominum opinione, vt pro Roscio Amerino.

(De vita rustica & cum officio coniuncta.) & pro Milone, (fecerunt serui Milonis, quod suos quisque seruos in tali re facere voluisset.)

Septimò, si cum auctoritate coniuncta, vt pro Roscio Amerino.

Etenim rectum putabat pro eorum honestate se pugnare, propter quos ipse honestissimus inter suos numerabatur.

Authoritas verò maximam vim habet ad faciendam fidem, vel in eo, qui dicit, vel in eo, de quo dicitur. Nam auctoritas magna præditis hominibus facilius creditur, quia nulla est in eis mendacij suspicio, & quæ dicuntur de viro magnæ auctoritatis, facili probantur: vt si quis narret Gatonem esse amantem patriæ, alienum ab auaritia, fortem, & constantem in negotijs, potest etiam auctoritas ad imperium referri, vt in Verrius Cicero multa narrat, quæ Verres pro auctoritate Imperij, quod gerebat, flagitiose pertrahat.

Octauò, si cum lege, vt pro Milone Cicero lege naturæ probat vnicuique licere vim repellere.

(Est enim inquit hæc, Iudices, non scripta, sed nata lex, &c.)

Nonò, si cum more, & consuetudine, vt in eadem oratione.

Sin hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, vt omnem semper vim, quacunque ope possent, à corpore, à capite, à vita sua propularent, &c.

Decimò, si cum religione coniuncta, vt in eadem.

(Iter solemne, legitimum, necessarium Miloni esse Lanuuium ad flaminem prodendum, quod erat dictator Lanuuij Milo.)

Vndecimò, si probitas narrantis significabitur, probis enim viris facile credi solet. Ideò Aristoteles inter probationes artificiosas, moras etiam ipsius rei, si exprimentur, annumerat, vt pro Milone.

(Nihil dico quid Respublica consecuta sit, nihil quid vos, nihil quid omnes boni, nihil sanè id profit Miloni, qui hoc fato natus est, vt ne se quidem seruare potuerit, quin vnà Reipublicæ seruaret.)

Duodecimò, si antiquitas, hoc est, oratio-

nis grauitas, quæ antiquitatem quandam, & venerationem præ se fert, vt pro Milone.

(Qui non honoris gradum spectaret, vt cæteri, sed & Lucium Paulum Collegam effugere vallet, singulari virtute ciuem, &c.)

Tertiodecimò, si memoria dicentis significabitur, nam ea quæ promptè, & memoriter narrantur, vera esse videntur, cum autem quis hæret, & in dicendo vacillat, neque sibi constat: ficta loqui videtur, ideò prouerbio datur, mendacem esse memorem oportere.

Quartodecimò, si orationis veritas, hoc est, si antea solitus est vera dicere, probabile est enim, eum qui semper antea veridicus fuit, etiam nunc vera narrare; mendax autem id adsequitur, vt neque cum vera dicit, ei credatur.

Vltimò, vitæ fides maximè probabilem orationem efficit, siquidem vita antea facta firmum quoddam testimonium est: sceleratus enim, & improbus nullam fidem habet, probo verò homini facile creditur: idcirco dicunt oratores bonum virum esse oportere.

Quarta virtus Narrationis suauitas, in decem partes diuisa.

C A P V T X V I I.

Quarta virtus suauitas, quam decem efficiunt.

Primò, admiratio, quæ tum excitatur, cum aut magna, aut noua, & inaudita dicimus. Magna, vt si quis narraret à Scipione adolescente defensum fuisse patrem, ac protectum, cum Annibal eum vigeret in prælio. Ita ostendit Cicero, magnum fuisse factum Cesaris Octauiani, quòd adolescens, ac penè puer, exercitum veteranorum comparat, patrimonium effuderit, & M. Antonij furori obstiterit, quin eiusdem factum ostendit esse nouum, & inauditum.

Multa, inquit, memini, multa audiui, multa legi, nihil ex omnium sæculorum memoria tale cognoui. Ita pro Aulo Cluentio, (O mulieris scelus incredibile, & præter hanc vnâ in omni vita inauditum.)

Secundò, expectationes concitatae multum delectant, cum dubitant auditores: quòd res sit euasura, vt pro Aulo Cluentio.

Summa omnium expectatio, quidnam sententiæ ferrent nummatij Iudices. Et C. M.

est